

VALENTINE GOBY

De kinderbarak

Roman

Vertaling uit het Frans door Floor Borsboom

MEULENHOF

De vertaalster ontving voor deze vertaling een projectwerkbours van het Nederlands letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

ISBN 978-90-290-9018-6

ISBN 978-94-023-0319-3 (e-boek)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Kinderzimmer*

Omslagontwerp: Barbara van Ruyven|B'IJ Barbara

Omslagbeeld: Margie Hurwich/Arcangel Images

Auteursfoto: Fanny Dion

Zetwerk: Text & Image, Eexterveen

Copyright © 2013 Actes Sud

Copyright Nederlandse vertaling © 2015 Valentine Goby, Floor Borsboom en Meulenhoff Boekery bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Proloog

Ze zegt half april 1944 vertrekken we naar Duitsland.

Het is zover. Wat eraan voorafging, het verzet, de arrestatie, Fresnes, is eigenlijk niet meer dan een voorspel. De stilte in de klas valt na het woord Duitsland, dat de hoofdmoot van het verhaal inluidt. Ze is lang dankbaar geweest voor die stilte, die terughoudendheid ten aanzien van haar geschiedenis, wanneer ze de beelden en feiten moest opdiepen waarover ze twintig jaar had gezwegen; voor die stilte en die roerloosheid, want zelfs geen gefluister, geen enkele beweging in die rijen van achttienjarige jongens en meisjes, alsof ze wisten dat hun stemmen, hun zo nieuwe lichamen haar herinneringen zouden kunnen verstoren. In het begin eiste ze de hele ruimte op. Sindsdien heeft Suzanne Langlois vijftig, honderd keer gesproken, de zinnen vormen zich moeiteloos, pijnloos en haast gedachteloos.

Ze zegt het transport komt vier dagen later aan.

De woorden komen in de vaste volgorde, als vanzelf, ze vertrouwt erop. Ze ziet een vlinder achter het raam in de tak-

ken van een plataan; ze ziet het dwarrelende stof in het schuine licht dat over de haren scheert; ze ziet het fladderende hoekje van een slordig aan de muur geplakte wereldkaart. Ze praat. Zin na zin stevent ze af op haar krankzinnige geschiedenis, de geboorte van haar kind in het concentratiekamp, op die babykamer in het kamp waaruit haar zoon levend is teruggekomen, verhalen zoals dat van haar zijn op de vingers van één hand te tellen. Dat is ook de reden dat dit lyceum haar heeft uitgenodigd, het individuele verhaal van de gruwelen binnen de collectieve tragedie, en wanneer ze zo dadelijk het woord *Kinderzimmer* zal uitspreken, zal een nog dichtere stilte de klas binden als een soort cement. Maar voorlopig is ze net uit de trein gestapt, het is Duitsland, en het is nacht.

Ze zegt we lopen naar het kamp Ravensbrück.

Een meisje steekt haar hand op. Dat is ongebruikelijk, op dat moment van het verhaal. Een opgestoken hand als een stopteken, een bleke huid en in de rechterwenkbrauw een piepklein rood ringetje. De opgestoken hand brengt Suzanne Langlois van haar stuk, het verhaal botst tegen die hand, een hand op haar mond, en versplintert.

Het meisje vraagt of Suzanne Langlois in Frankrijk al van Ravensbrück had gehoord, voor haar vertrek. Suzanne Langlois zegt ik wist dat er kampen waren, meer niet.

En in de trein naar Duitsland, wist ze toen waar ze heen ging?

‘Nee.’

‘Wanneer begreep u dan dat u naar Ravensbrück ging?’

Suzanne Langlois aarzelt, en dan: ik weet het niet. Ze had sowieso niet kunnen begrijpen dat ze naar Ravensbrück ging, ook al zou ze de naam van dat kamp hebben gekend, die zou niet meer dan een verzameling gutturale en doffe klanken zijn geweest, zou geen enkele betekenis hebben gehad voordat ze er was, voordat ze het beleefde.

‘U wist dus niet waar u was?’

Suzanne Langlois glimlacht, aarzelt, en dan: nee.

Ze schikt haar sjaal. Ze probeert door te gaan, het woord op te roepen dat op dit punt van het verhaal moet vallen. De dertig jongens en meisjes van achttien kijken haar aan, wachten. En het is als een splinter in de muis van haar handpalm. Een miniem ongemak, een paarsig puntje dat onopgemerkt zou blijven als de huid eromheen niet zo glad, zo regelmatig was. De vraag van dat meisje. Wanneer wist ik het van Ravensbrück. Wanneer heb ik het woord Ravensbrück voor het eerst gehoord. Niemand heeft die vraag ooit eerder gesteld, tot dit meisje met haar witte huid met een rood ringetje erdoorheen. Ze zoekt tussen de beelden in haar hoofd, voorbij die omgekrulde wereldkaart, die vliender, die schuine lichtbaan, naar een bordje langs de kant van de weg die naar het kamp voert, een wegwijzer, een naam op de gevel, of een stem die dat woord uitspreekt: Ravensbrück. Maar in haar herinnering staat niets geschreven, nergens, wordt niets gezegd. Het kamp is een plaats die geen naam heeft. Ze denkt aan Charlotte Delbo, de dichteres. De woorden waarmee Charlotte Auschwitz beschrijft: *een plaats van voor de geografie*, waarvan ze de naam pas hoorde toen ze er al twee maanden zat.

‘U wist die dag dus eigenlijk niets?’ vervolgt het meisje. ‘U wist niet meer van Ravensbrück dan wij nu?’

En na een lange stilte antwoordt de vrouw: nee, misschien niet. Suzanne Langlois kan er niet over uit, zo veel als ze met elkaar gemeen hebben, dat meisje in een eind-examenklas en de jonge vrouw, niet eens zo veel ouder, die zij was voor de poorten van het kamp. Onwetendheid, dat zou de plek zijn die hen bindt, het meisje en haar; de plek die ze gemeen hebben, met zestig jaar verschil.

Inderdaad is de zin van daarnet, *we lopen naar het kamp Ravensbrück*, een onmogelijke zin. Lopen vanaf het station en weten waarheen, zo was het niet gegaan voor Suzanne Langlois. Er was eerst die weg, tussen de hoge dennen en de bloemrijke villa's, die ze onwetend aflegde; en pas later, maar wanneer, toen ze die weg eenmaal had afgelegd, de naam Ravensbrück. In schoolklassen en elders heeft ze al dertig jaar het hele verhaal moeten vertellen, alles wat ze weet van het kamp, zonder zich te bekommeren om haar persoonlijke chronologie: wat de andere gedeporteerde vrouwen ervan hebben geweten en erover hebben verteld, de onthullingen tijdens het proces in Hamburg in 1947, het onderzoek van historici, alles samenvoegen, reconstrueren om over te leveren, om de strijd aan te gaan met de totaliteit van de vergetelheid, het gapende gat van de vernietigde archieven, maar door die noodzaak om het gebeurde vast te leggen, te onderzoeken, alles te zeggen wat er te zeggen valt voordat het te laat is, is er toch iets vergeten: zichzelf, Suzanne Langlois. Die gedurende de gehele periode van deportatie, van haar moederschap in het kamp, een indivi-

duele, voortdurend verplaatste frontlinie is geweest tussen onwetendheid en luciditeit, waarbij de onwetendheid steeds weer nieuwe terreinen ontdekte.

De gebruikelijke zinnen zijn onuitspreekbaar geworden. *We lopen naar het kamp Ravensbrück*, omdat ze die naam nog niet kent. *We worden in quarantaine geplaatst*, omdat alleen de oudere gevangenen weten wat de functie is van dat Block. *Om 03.30 uur hoor ik de sirene*, want ze heeft geen horloge meer. Onmogelijk om te zeggen *er was een Kinderzimmer, een kamer voor zuigelingen*: ze had geen idee van het bestaan ervan voordat ze er haar kind achterliet. Het verdriet dat ze voelt opkomen is een gevoel van rouw. De voltooide geschiedenis kent geen mogelijk begin meer. En ook al staan er beelden op haar netvlies gegrift, de geschiedenis die je vertelt is altijd die van een ander.

Vanwege die splinter in de geschiedenis doet Suzanne Langlois er het zwijgen toe. Ze gaat naar huis, ze komt een andere keer terug. Of niet. Dat weet ze nog niet.

O, Mila terugvinden, die geen geheugen had. Mila, puur heden.

Hoofdstuk 1

Mila's uitputting voor de ingang van het kamp. Wat ze denkt dat de ingang van het kamp is, hoge muren die zich in het lukrake licht van de schijnwerpers vagelijk aftekenen tegen de nacht, haar blik die ze meteen neerslaat en de naalden die in haar ogen prikken. Rondom vierhonderd met de brander tot stukjes fosfor versneden vrouwenlichamen – vierhonderd, dat weet ze, ze zijn in Romainville geteld – nekken, slapen, ellebogen, schedels, monden, sleutelbeenderen. Geblaf van mannen, vrouwen en honden, stroboscopische flitsen van kaken, tongen, tandvlees, haren, laarzen, knuppels. De lichtflitsen, de stortvloed van lawaai beletten Mila te wankelen, houden haar als onder een mitrailleursalvo rechtop.

Mila's schouders, haar rug en haar heupen nog rauw van haar houding in de veewagon, liggend op haar zij of staand op één voet, en dat vier dagen lang. Haar tong een steen in haar mond, één keer heeft ze haar hoofd uit de opening gestoken waardoor de vrouwen hun urine lieten lopen, ze heeft van de regen gedronken.

Nu wacht ze voor de poort. Haar rechterhand omklemt het handvat van het koffertje. Daarin de foto van haar broer die in januari is gearresteerd, tweeëntwintig jaar oud, de fo-

to van haar vader voor zijn werkbank in de rue Daguerre te midden van beitels, krabbers, priemen, en ook de restjes van een voedselpakket dat ze in Fresnes heeft ontvangen, een dikke trui, een onderbroek, een hemd, twee rompertjes die ze in de gevangenis heeft gebreid. Ze omklemt het handvat van het koffertje, iets vertrouwds, 40 x 60 cm, de koffer en de hand van Lisette, evenmin Lisette als zij Mila is, maar Maria en Suzanne was een ander leven. Wat haar wacht heeft geen naam. Het is duisternis doorsneden met mesjes en witte zoeklichten.

Ze wist dat ze naar Duitsland ging. Dat wisten ze allemaal in het fort van Romainville. Ze zouden niet worden gefusilleerd, ze werden gedeporteerd, er waren er maar enkelen die dat betreurden – gefusilleerd als een man, stel je voor, als een soldaat, een vijand van het Reich, op de mont Valérien. Mila had gewoon haar plicht gedaan, dat is wat ze zichzelf voorhield, mijn plicht, zoals je opstaat voor een oud vrouwtje in de bus, vanzelfsprekend en zonder je erop te beroemen, in haar geen enkel verlangen naar heldhaftigheid, en indien mogelijk wil ze liever niet dood. Liever Duitsland dan een kogel in haar hart. Het is geen keuze, geen vreugde, enkel opluchting. Ze verlaat het fort in het gelid, rechtop, tussen de vierhonderd vrouwen, onder een stralende zon. Van de open vrachtwagen naar de trein, mensen staan stil langs de kant van de weg, de Marseillaise, brood en bloemen dragen haar naar het spoor, tot in de wagon, buiten hoort ze spoorwegarbeiders zingen, en razende Duitsers de ramen van het station inslaan. Dat ze naar Duitsland ging wist ze dus.